

Az erdőtanúsítás helyzete és kilátásai Magyarországon

Führer Ernő – Marosi György
Erdészeti Tudományos Intézet

1. Az erdőtanúsítás fogalma.

Az erdőtanúsítás olyan intézményesített eljárásrendszer, amelynek során az erdőgazdálkodók arról kapnak nemzetközi tanúsítványt, hogy erdeiket meghatározott kritériumoknak megfelelően kezelik és ezzel megfelelnek a tartamos erdőgazdálkodás követelményeinek.

A tartamos erdőgazdálkodás (Sustainable Forest Management):

„Az erdő és az erdőterület oly módon és mértékben történő használata, amely biztosítja élővilágának sokféleségét, termőképességét, megújulási erejét, életképességét valamint annak lehetőségét a jelenben és a jövőben, hogy megfeleljen a fontos környezeti, gazdasági és közösségi szerepének, helyi, nemzeti és földi szinten, és ne okozzon kárt más élőrendszerekben.”
(Original English text: *The stewardship and use of forests and forest land in a way and at a rate, that maintains their biodiversity, productivity, regeneration capacity, vitality and their potential to fulfil now and in the future, relevant ecological, economic and social functions, at local, national and global levels and does not cause damage to other ecosystems.*)

(A Pán-európai folyamat során született meghatározás.)

Ez a definíció elég általánosan és tág értelemben kezeli a fogalmat ahhoz, hogy az erdőgazdálkodás valamennyi főbb aspektusát lefedje, de túl általános olyan értelemben, hogy a gyakorlatban is alkalmazható segédeszköz legyen.

A gyakorlatban is alkalmazható erdőtanúsítás szabványának alapja egy olyan kritériumrendszer kell legyen, amely kiterjed az erdőgazdálkodás valamennyi fontosabb körülményére, termékeire és hatásaira, s amely a fenntarthatóság fenti definíciójától indul ki.

Magyarországon a tartamos erdőgazdálkodásnak sok eleme már régóta a mindennapi gyakorlat része. Rendelkezünk megfelelő erdőtörvénnyel, az ezekben foglalt alapelvek megvalósítását biztosító hatályos miniszteri rendeletekkel és alacsonyabb szintű jogszabályokkal. Az erdőgazdálkodás megfelelő intézményi feltételei – rendszeres erdőtervezés, állami erdőfelügyelet, különböző szintű erdészeti oktatás és kutatás, stb. – is megvannak.

Ez a helyzet stabil alapot biztosít a tartamos erdőgazdálkodás megvalósításához, de önmagában kevés annak elismertetéséhez.

2. Az erdőtanúsítás szükségessége.

Magyarországon is megfigyelhető a társadalom részéről az az igény, hogy az erdőgazdálkodás ne csak fatermesztéssel kapcsolatos tartamossági követelményeknek feleljen meg. Ezen túl mind erőteljesebben megjelennek ökológiai, szociális, kulturális, környezeti és egyéb elvárások is.

A társadalom ugyanakkor azt is igényli, hogy az erdőgazdálkodás jelenlegi helyzetéről és az erdők jövőbeni sorsáról ne maga az erdőgazdálkodó mondjon véleményt, hanem külső, független, szakmai hozzáértéssel rendelkező szervezet.

Az ellenőrzési, értékelési folyamat egy olyan rendszerben képzelhető el, amelynek központi eleme egy szabvány, amelynek betartásáról az erdőgazdálkodó tanúsítványt kap. Ez a tanúsítvány felhasználható a partner kapcsolatokban (kereskedelem, fafelhasználók) és megnyugtató bizonyítékként a társadalom felé, hogy az erdők a kívánt állapotban maradnak.

Az erdőtanúsítás azon túl, hogy hasznos PR tevékenység az erdőgazdálkodás részéről, egyúttal piaci kényszer is. Már most is tapasztalható olyan igény egyes fafelhasználók, kereskedők részéről, hogy csak tanúsított erdőből származó faanyagot fogadnak el. Ez a jövőben egyre inkább így alakul.

3. Tanúsítási rendszerek.

Európában a leginkább ismert erdőtanúsítási rendszerek az FSC (Forest Stewardship Council) és a PEFC (Pan-European Forest Certification).

Az **FSC** minőségtanúsítási és jelölési rendszer **erőssége**, hogy a legismertebb kidolgozott célrendszer, mely alkalmas az erdő certifikációra, a faanyag és a fatermékek tanúsítására. **Gyengesége**, hogy viszonylag drága, kis területű erdőkre kevésbé alkalmazható, az EU országokban nem túl népszerű. **Lehetőség** van az ISO rendszerekkel való kapcsolat létrehozására. **Veszélye**, hogy a tengerentúli hegemoniát tovább erősíti, túlzott környezetvédői befolyásnak ad teret, valamint átvételével, adaptálásával a szigorú európai erdőgazdálkodási szabályozás gyengülhet. Egyébként egy állami erdőgazdaság FSC szerinti tanúsítása már megtörtént.

A **PEFC** minőségtanúsítási és jelölési rendszer **erőssége** kidolgozott pán-európai volta, mely alkalmas kis erdőterületek egyedi vagy csoportos minősítésére is. Viszonylag olcsó, az EU országok részéről széleskörű szimpátia övezi. **Gyengéje**, hogy jelenleg csak certifikációra és deklarációra alkalmas, a jelölési és ellenőrzési rendszere még nem kidolgozott, valamint

ma még nem közismert, nem elfogadott. Benne rejlik **lehetősége**, hogy kapcsolódási lehetőség létrehozható az FSC rendszerrel, elterjedése pedig erősítheti az európai fapiacot. **Veszélye**, hogy a továbbfejlesztés elmaradása, illetve a lassú alkalmazásba vétel miatt az FSC rendszer általános bevezetést nyer, valamint Európán kívüli elfogadottsága nehezen biztosítható.

A megvizsgált tanúsítási rendszerek közül a Pán-európai Erdőtanúsítási Rendszert (PEFC) találtuk a legalkalmasabbnak a magyarországi viszonyokra. A PEFC logikusan felépített keretet nyújt a tartamos erdőgazdálkodást elősegítő- és értékelő egyedi rendszerek kidolgozásához. Így együtt tud érvényesülni egy nemzetközileg elfogadott egységes szemlélet és a nemzeti sajátosság (faállomány viszonyok, törvényi szabályozás, a gazdálkodás gyakorlata). Ez elősegíti a nemzetközi elismertséget és teljesíthető feltételeket állít a honi erdőgazdálkodás elé.

A PEFC-ben az értékelés korrekt megbízható nemzetközi bázisra épül, ezek a „Helsinki-Kritériumok” amelyeket az erdők védelméről szóló III. Miniszteri Konferencián 37 ország és az EU miniszterei írtak alá. A rendszer lehetővé teszi a regionális tanúsítást, ami több erdőtulajdonos közös értékelését jelenti, jelentősen csökkentve így a költségeket és növelve a feltételek teljesítésének esélyeit.

A PEFC nemzeti rendszerében maximálisan lehet építeni a már rendelkezésre álló adatokra, ami költségkímélő megoldás.

A PEFC rendszer követelményei között az ökológiai és ökonómiai értékek egyaránt és erőteljesen érvényesülnek. Ez a rendszer különösen alkalmas olyan ország számára, ahol a tartamos erdőgazdálkodás számos eleme már hosszú ideje napi gyakorlattá vált, nagy a kultúr tájak jelentősége és igen magas a nem természetzerű erdők aránya.

A hat pán-európai kritérium a következőket tartalmazza:

1. Kritérium: Az erdővagyon, és a világ szén körforgalmához való hozzájárulásának fenntartása, illetve célszerű növelése.
2. Kritérium: Az erdei ökoszisztémák egészségének és életképességének fenntartása.
3. Kritérium: Az erdők termelő funkcióinak (fa- és másodlagos termékek) fenntartása, serkentése.
4. Kritérium: A biológiai sokféleség (biodiverzitás) fenntartása, megőrzése és helyes mértékű növelése az erdei ökoszisztémákban.
5. Kritérium: Az erdőgazdálkodás védelmi szerepének (különös tekintettel a talaj- és vízvédelemre) fenntartása és célszerű növelése.

6. Kritérium: Az egyéb társadalmi- és gazdasági feladatok kielégítése.

A kritériumokra épülő indikátor rendszer és az értékelés végrehatását segítő gyakorlati útmutató felhasználásával ítélné meg az erdőgazdálkodó tevékenysége és az erdő állapota.

A PEFC rendszer szerint a tanúsítás kiadása lehetséges a legkisebb üzemre, de természetesen a közepes és a nagyméretű vállalatok számára is. A csoportos, ill. regionális tanúsítási rendszer költségtakarékos, ami különösen a kisüzemek (családi erdőgazdálkodók, paraszti erdők, stb.) számára előnyös, de fontos a nagyvállalatoknak is a piaci verseny körülményei között.

Magyarország erdőgazdálkodására jellemző, hogy hasonló nagyságrendet képviselnek az őshonos fafaj(ok)ból álló, természetesen ill. természetközeli módon kezelendő erdők, továbbá az ültetvényeszerűen kezelt erdők és a faültetvények. Jellemző az is, hogy állami kezelésben elsősorban az előbbi erdőtípusok, magánkezelésben inkább az utóbbiak vannak. Habár a kétféle erdőtípus között mind erdőkezelési, mind természetvédelmi, mind az erdők egyéb jellemzőit és funkcióit tekintve sok különbség van, nem volna szerencsés, ha az erdőtanúsítás csak a természetesen ill. természetközeli módon kezelendő erdőkre vonatkozna. Sokkal inkább olyan tanúsítási rendszerre van szükség, amelyik minden erdőtípust a saját jellegzetességeinek megfelelő kritériumok alapján vizsgál és értékeli.

4. Az elvégzett munka.

A PHARE program keretében egy szakértői csoport az alábbi munkákat végezte el:

A feladat alapvetően az volt, hogy egy olyan eredettanúsítási rendszerre tegyenek javaslatot, amely egyértelműen, ellenőrizhető módon írja elő a tartamosság követelményeit, kritériumait, és az értékesítésre kerülő fa-alapanyag vagy feldolgozott fatermék származását hitelesen igazolja.

Célul tűzték ki a minőségi rendszerekhez (ISO 9002 és ISO 14001) való kapcsolódási lehetőségek feltárását is. Tették ezt egyrészt azért, mert a két ISO rendszer jelentős mértékben hozzájárul a tartamos erdőgazdálkodás megvalósításához és a faanyag megbízható nyomon követéséhez. Másrészt a magyarországi erdőterület több, mint 50%-át kezelő társaságok bevezették és működtetik a két minőségi rendszert, így ezek elemei a fa eredettanúsítás megvalósítását is segítik.

Javaslatuk kidolgozása során szem előtt kellett tartaniuk, hogy:

- A kidolgozott rendszer nem tűzhet ki irreális célokat. Nem függetleníthető a magyar erdőgazdálkodás jellemzőitől, hagyományaitól,

az ország társadalmi-gazdasági helyzetétől, a jogi szabályozástól és a kialakult tulajdonviszonyoktól.

- A lehető legnagyobb mértékben építeni kell a már működő rendszerekre (erdőtervezés, erdőfelügyelet), a rendelkezésre álló információkra, hiszen ez is hozzájárul a költségek csökkentéséhez.
- Fontos követelmény a magyarországi tanúsítás rendszer elismertsége, ami egyrészt lehetővé teszi a kapcsolódást más rendszerekhez, másrészt nagyban segíti kedvező piaci pozíciók elérését.
- A működő rendszernek alkalmasnak kell lenni bármilyen nagyságú erdőtulajdon tanúsítására anélkül, hogy különösen a kis tulajdonosok esetében vállalhatatlan anyagi terhet jelentene. Ennek érdekében lehetőséget kell teremteni a regionális, a csoportos és az egyéni tanúsításra egyaránt. Az alkalmazott szintet az erdőgazdálkodók egyenlősége, önkéntessége és a költségtakarékosság elve határozza meg.

Az első munkafázisban:

- a) Elvégezték a meglévő eredettanúsítási rendszerek értékelését. A SWOT analízis az erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek feltárásával a számukra hasznos elemek figyelembevételére adott lehetőséget.
- b) Vizsgálták a szakterülettel kapcsolatos nemzetközi követelményeket és igényeket a közvélemény, a természetvédelem és a fafelhasználás szempontjai alapján.

Az a) és b) munkarészek a nemzetközi helyzet megismerését jelentették.

- c) Meghatározták a magyarországi erdőgazdálkodás és a faállományok fő jellemzőit.
- d) Kiemelték a magyarországi földbirtokviszonyokat. Elvégezték a magánerdő-gazdálkodás és az állami erdőgazdálkodás SWOT analízisét.
- e) Vizsgálták a magyarországi erdőgazdálkodás jogi, közgazdasági szabályozását közigazgatási rendszerét és a nemzetközi kötelezettségek és elvek alkalmazását.
- f) Számba vették az erdőtervek, az erdőállomány adattár fő jellemzőit úgyis, mint a tartamos erdőgazdálkodás értékelésének fontos információs bázisát.
- g) Elemezték a magyarországi fahasznosítási, fakereskedelmi folyamatokat.
- h) Az a) – e) alatt elvégzett munkák alapján meghatározták az Európai Unióban az eredettanúsítással kapcsolatos jelenleg folyó törekvésekhez való kapcsolódás lehetőségeit. Vizsgálták az eredettanúsítási és az ISO (9002, 14001) rendszerek egymásra épülésének lehetőségeit.

A második munkafázisban meghatározták a fa eredtettség lényegét és megadták a rendszerrel kapcsolatban előforduló fontosabb fogalmak magyarozatát. Ezek után kidolgozták javaslatukat a fa eredtettség rendszerére, aminek a lépései a következők voltak:

- a) Meghatározták az erdőállomány-gazdálkodás minősítési szempontjait. Ez a kritérium és indikátor rendszer jelenti a tartamos erdőgazdálkodás megvalósításának és ellenőrzésének alapját.
- b) Javaslatot készítettek a faanyag útjának hiteles dokumentálására, figyelembe véve az ISO 9002 minőségtanúsítási rendszer adta lehetőségeket.
- c) Kidolgozták javaslatukat az eredtettség magyarországi szabványára.
- d) Összeállították a rendszer működésének szabályozási, szervezeti és alkalmazási feltételeit. Felmérték a hazai tanúsító szervezet létrehozásának lehetőségeit.
- e) Végül javaslatot fogalmaztak meg a jelentésben foglaltak hasznosítására.

5. További feladatok.

A PHARE program keretében a tanúsítási rendszer alapvető dokumentumaira készült javaslat.

A továbbiakban ezeknek az anyagoknak a lehető szélesebb körben való megvitatására és elfogadására van szükség. Ebben fontos szerepe lesz egy ún. Nemzeti Bizottságnak, amely koordinálja és irányítja az egyeztető megbeszéléseket. A különböző fórumok résztvevői az:

- erdőtulajdonosok és/vagy ezek szövetségei (az állam is erdőtulajdonos!),
- fakereskedők és/vagy ezek szövetségei,
- faipar képviselői,
- civil szervezetek, (lakosság), önkormányzatok,
- állami erdészeti igazgatás (erdő-, természetvédelem),
- tudományos kutatás, oktatás.

A remélhetőleg konszenzuson alapuló végső változat alapján kiépülhet a nemzeti rendszer.

Ennek nemzetközi elfogadtatása a PEFC által előírt procedúra szerint történik.